

ویژگی
شخصیت‌های پیر
و جوان در شاهنامه
فردوسی

تألیف

فرشته بیرانوند

ویژگی شخصیت‌های پیر و جوان در شاهنامه فردوسی

تألیف: فرشته بیرانوند

ناشر: انتشارات هاویر - همراه ۹۷۸-۶۲۲-۷۹۳۷-۰۶

مدیر امور فنی و صفحه‌آرایی: مهرناز محمدی

طراح جلد: مهران رجبعلی‌زاده

ناظر چاپ: سهمیه اسدزاده

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

نوبت چاپ: اول ۱۴۰۰

بها: ۵۰۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۹۳۷-۰۶

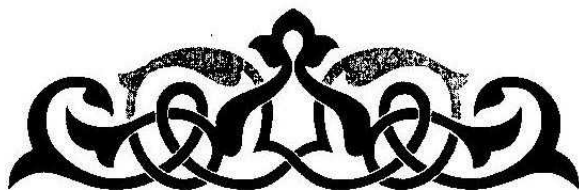
Gmail: Haavirpub@gmail.com

Instagram: havir.pub

www.ketab.ir

بیرانوند، فرشته ۱۳۵۲
ویژگی شخصیت‌های پیر و جوان در شاهنامه فردوسی / تألیف: بیرانوند، فرشته
خرم‌آباد، انتشارات هاویر، ۱۴۰۰
۱۲۶ ص.
۹۷۸-۶۲۲-۷۹۳۷-۰۶
فیا
کتابنامه، ص. ۱۲۵: همچنین به‌صورت زیرنویس.
فردوسی، ابوالقاسم، ۳۲۹ - ۴۱۶ ق. شاهنامه -- شخصیت‌ها
Ferdowsi, Abolqasem. Shahnameh -- Characters
فردوسی، ابوالقاسم، ۴۱۶-۴۲۹ ق. شاهنامه -- جوانان -- سالمندان
Older people -- Ferdowsi, Abolqasem Shahnameh -- Young adults
شعر فارسی -- قرن ۴ ق. -- تاریخ و نقد
Persian poetry -- ۱۰th century -- History and criticism
PIR ۴۴۹۶
۸ فا ۱/۲۱:
۸۶۶۷۷۵۸:

برشناسه
عنوان و نام پدیدآور
مشخصات نشر
مشخصات ظاهری
شابک
وضعیت فهرست‌نویسی
یادداشت
موضوع
موضوع
موضوع
موضوع
موضوع
موضوع
موضوع
رده‌بندی کنگره
رده‌بندی دیویی
شماره کتاب‌شناسی ملی

فهرست

۱۱	فصل اول: ویژگی شخصیت‌های پیر و جوان در شاهنامه فردوسی
۱۵	ضرورت پژوهش
۱۶	تعریف واژگان
۱۷	فصل دوم: فردوسی و شاهنامه
۱۷	
۱۹	۱-۲- درباره فردوسی
۱۹	۱-۱-۲- زندگی
۱۹	۱-۲-۲- تولد
۲۰	۲-۱-۲- کودکی و تحصیل
۲۰	۲-۱-۲- جوانی و شاعری
۲۱	۲-۱-۲- سرودن شاهنامه
۲۲	۲-۱-۲- مرگ و آرامگاه
۲۳	۲-۱-۲- افسانه‌هایی درباره فردوسی
۲۳	۲-۱-۲- آثار فردوسی
۲۵	۲-۱-۲- ویژگی‌های هنری شاهنامه
۲۶	۲-۱-۲- بخش‌های اصلی شاهنامه
۲۷	۲-۱-۲- دوره اساطیری
۲۷	۲-۱-۲- دوره پهلوانی
۲۷	۲-۱-۲- دوره تاریخی
۲۸	۲-۲- بستینه مطالعاتی پژوهش
۳۵	فصل سوم: مفاهیم و مضامین مرتبط
۳۵	با سیری و جوانی در شاهنامه
۳۷	۱-۲- مقدمه
۳۷	۲-۳- واژه پیر و جوان در شاهنامه

به جرأت می‌توان شاهنامه را سرچشمه و منبع لایزال میراث مشترک ایرانیان دانست. در این کتاب که در حقیقت شاه‌نامه‌هاست، استمرار هویت ایرانی را از دنیای اسطوره‌ها و حماسه‌ها تا واپسین فرمانروایان ساسانی می‌توان به آشکارگی تماشا کرد. بی‌هیچ گمانی فردوسی در احیای زبان فارسی که از ارکان هویت ملی شمرده می‌شود، نقش بی‌چون و چرایی داشته و محتوای شاهنامه دارای ویژگی‌هایی است که سبب شده است هویت ملی تا امروز استمرار یابد. یکپارچگی سیاسی، یکپارچگی جغرافیایی و به‌ویژه یکپارچگی روایات، برخی از ویژگی‌های این کتاب ارجمند به‌شمار می‌آید. در سراسر شاهنامه هیچ دوره‌ای نیست که ایران بدون فرمانروا باشد، حتی فرمانروای بیگانه‌ای چون اسکندر را از تاریخ حذف نکرده، بلکه هویت ایرانی بدو داده‌اند.

از آنجا که ادبیات هر قومی یکی از بهترین منابعی است که این هدف را به‌خوبی می‌تواند به انجام رساند، توجه به ادبیات و تفسیر آن به‌نحوی که بتواند این ارزش‌ها را در معرض دید دیگران قرار دهد از اهمیت فراوانی برخوردار است. شاهنامه فردوسی به‌عنوان مهم‌ترین حماسه سرزمین ایران بازگوکننده فراز و نشیب‌های قومی است که برای آزادزیستن و آزادمردن جانفشانی‌ها کرده‌اند. اگر قرن‌هاست که مرده‌اند ولی رساترین پیام‌ها را برای نسل‌های بعدی بر جای گذاشته‌اند، اما باید در نظر داشت که فردوسی بگ شاعر معمولی نظیر هزاران گوینده‌ای که در این مرز و بوم و به زبان این ملت شعر سروده‌اند و دیوان‌ها برایش داده‌اند، یا داستان‌سرایی که منظومه‌ای بدیع و دلنشین آفریده باشد، نیست. او حکیم، متفکر، راهبر فکری و صاحب درد ملت خویش است و هر ایرانی وظیفه دارد که در شناختن و شناساندن او در حد امکان بکوشد.^۱

درباره فردوسی، استاد بی‌همتای شعر فارسی و بزرگترین حماسه‌سرای ایران و اثر عظیمش شاهنامه، سخن بدیع و ناگفته کم می‌توان گفت و در این باره باید با خود شاعر هم‌صدا شد که:

سسخن هر چه گویم همه گفته‌اند بر باغ دانش همه رفته‌اند

استقبالی که از دیرباز تاکنون سخن‌شناسان و محققان نسبت به شاهنامه و فردوسی به‌عمل آورده‌اند، کم‌نظیر و حتی بی‌نظیر است. رسالات و مقالاتی که از عصر شاعر بدین‌سو در این باره تألیف گردیده است، از شمار بیرون است. شاهنامه‌آقیانوسی است از معانی و ظرایف که گوهرشناسان بازار معانی هر زمان جواهری درخشان از آن فراچنگ می‌آورند و نکته‌آموزان مدرسه سخن هر روز درسی از آن می‌آموزند. فردوسی شاعری است که دنیایی را به تأمل و تدبیر در کلامش مشغول داشته است و در زبان فارسی شاعری که به وطنش و نیز مستحکم‌نمودن زبان قومی‌اش این قدر عشق و علاقه

۱. سرچشمه‌های فردوسی‌شناسی، محمد امین ریاحی، ص ۱۳

داشته باشد که حتی تمام عمر و سرمایه زندگی خویش را صرف این کار کند سراغ نداریم^۱ در کتاب حاضر نگارنده، با بیش از پنجاه و پنج هزار بیت شاهنامه روبرو بوده است. شاید پاره‌ای از جزئیات نادیده گرفته شده باشد و به بعضی مسائل که باید از آن‌ها سخن به میان می‌آمد، پرداخته نشده باشد. در بسیاری از موارد به علت گستردگی بحث از اطاله کلام خودداری، به ذکر ارجاعات در آن مورد بسنده شده است. در هر حال شاید این کتاب موجز، تأملی باشد در قدرت کلام و صلابت سخن سراینده بزرگ شاهنامه. لازم به ذکر می‌باشد که منبع آخر هر بیت نشان دهنده (جلد شاهنامه/ شماره صفحه/ شماره بیت) می‌باشد. به عنوان نمونه (۲۲/۲۵/۲۱) نشان دهنده؛ جلد دوم، صفحه ۲۵، بیت ۲۲ می‌باشد. در زبان فارسی چند کتاب وجود دارد که طی قرن‌های متمادی غذای روح قوم ایرانی بوده‌اند که یکی از آن کتاب‌ها و شاید برترین آن‌ها شاهنامه فردوسی است. پیوند مردم از هر قشری چه باسواد و چه بی‌سواد، با این کتاب مستمر و همراه با ارادت بوده است. کمتر کتابی در جهان توان جست که هم‌چون شاهنامه با آثار وجودی یک ملت پیوندی ناگسستنی یافته باشد.^۲

هنگامی که سخن از شاهنامه در میان باشد، جایگاه ممتاز آن نزد مردم ایران مطرح می‌شود و بدون تردید دقت و ظرافت زیادی برای درک این شاهکار ادبی انتظار می‌رود. بی‌هیچ گمانی شاهنامه فردوسی در احیای زبان فارسی که از زبان ملی شمرده می‌شود، نقش بی‌چون و چرایی داشته و محتوای شاهنامه دارای ویژگی‌هایی است که سبب شده است هویت ملی تا امروز استمرار یابد. فرهنگ از جمله «مأوا»ی هویت فرزندان و پروردگان خود است تا در آن ریشه بدوانند و جایگزین شوند و خود را باز شناسند. در فرهنگ ما شاهنامه نه تنها «کاخ بلند» زیانمان را «تیی افکند» بلکه بیش از هر اثر دیگر ما را به زمان (تاریخ) و مکان (ایران) خودمان پیوند زد. به جرات می‌توان شاهنامه را سرچشمه و منبع پیوسته میراث مشترک ایرانیان دانست.

از جمله مباحثی که در شاهنامه باید به آن با دقت تگریست شخصیت‌پردازی‌هایی می‌باشد که در جای جای شاهنامه، فردوسی به آن توجه زیادی داشته است. این شخصیت‌ها که مصداق‌هایی از خصوصیات ایرانیان را بازگو می‌کنند که خود جزئی از هویت ایرانیان بوده و هست. قهرمانان شاهنامه اعم از پیر و جوان، دارای نقش نمادین هستند و در هر زمانی می‌توانند بر مردم جامعه منطبق گردند. خواننده نیز با این اثر جاودانه به عنوان یک کتاب تاریخی برخورد نمی‌کند، بلکه آن را آینه تمام‌نمایی می‌داند که وقایع روزگارش را منعکس می‌سازد و چنین آثاری هرگز به فراموشی سپرده نمی‌شوند. بنابراین این قهرمانان ممکن است فناپذیر نباشند، اما فوق بشری‌اند. آن‌ها مدعی مطلق نیستند، بلکه خطاپذیرند و مستعد تردید، شکست، عشق، نفرت و رنج. اما از صفات استثنایی عزم، هوشمندی و قدرت رودررویی با سرنوشت، چیرگی بر بخت ناسازگار و

۱. شناختنامه فردوسی و شاهنامه، جلیل دوستخواه، ص ۱۵

۲. فردوسی و شاهنامه، منوچهر مرتضوی، ص ۲۸.

دگرگون کردن امور بر خوردارند.

ضرورت پژوهش

شاهنامه از ارکان ادب فارسی است و ضروری است تمام جنبه‌های موجود در آن بررسی شود. بنابراین کتاب حاضر کاری است در جهت معرفی مظاهر ادبی زبان فارسی که شاهنامه نیز یکی از عمده‌ترین آن‌هاست و با این کار گوشه‌ای از این اثر ارزشمند که همان پیری و جوانی در شاهنامه است و کار عمده‌ای در مورد آن‌ها صورت نگرفته، مورد بررسی قرار می‌گیرد.

شاهنامه سرگذشت یک ملت است با حکایت غم‌ها، شادی‌ها، سختی‌ها، آسایش‌ها، امیال و آرزوهای آن و ویژگی‌هایی مانند بزرگی، دانایی، میهن‌دوستی مردمان آن. بنابراین یافتن این افشار، ویژگی‌ها و شخصیت‌ها و نقش آن‌ها در پیشبرد داستان حماسی، به درک بهتر شاهنامه – یکی از بزرگترین آثار حماسی جهان – کمک می‌کند و بررسی این مسائل پرتوی است به گوشه تاریک دیگری در گذشته این مردم. بنابراین اهمیت این تحقیق از آن نظر بیشتر خواهد بود که دیدگاه فردوسی نسبت به شخصیت‌های مثبت و منفی، اعم از پیر و جوان در شاهنامه و تغییر و یا عدم تغییر این دیدگاه و بی‌منتایی یا بویایی شخصیت‌های مثبت و منفی در شاهنامه پی برده و به‌عنوان منبعی قابل استفاده برای دیگر محققان و دانشجویان باشد. این کتاب به بررسی پیری و جوانی و مضامین مرتبط با آن در شاهنامه فردوسی می‌پردازد که می‌تواند در جهت آشنایی بیشتر با این اثر گران‌قدر ادبی مؤثر واقع شود. همچنین از این کتاب برای استفاده دانشجویان زبان و ادبیات فارسی و علاقه‌مندان به تحقیق و پژوهش در شاهنامه می‌توان بهره جست.

کتاب شامل پنج فصل می‌باشد. فصل اول به عنوان مقدمه به تصویری از آنچه در این کتاب ارائه خواهد شد، پرداخته شده، در فصل دوم پس از معرفی فردوسی و دوران زندگی او به معرفی شاهنامه و چگونگی تدوین این اثر پرداخته می‌شود و سپس در انتهای این فصل به ارائه پیشینه تجربی تحقیق در تحقیقات گذشته می‌پردازیم.

در فصل سوم مربوط به تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش می‌باشد که در این فصل به بررسی مفاهیم و مضامین پیری و جوانی خواهیم پرداخت. فصل چهارم مربوط به ویژگی‌های پیری و جوانی در شاهنامه است و در فصل پنجم نیز نتیجه‌گیری، پیشنهادهای تحقیق و فهرست منابع و مأخذ ارائه می‌گردد.